

PRUSTNING TABIAT HAQIDAGI TUSHUNCHASI. "YO'QOTILGAN VAQTNI IZLAB" ASARIDAGI TABIAT TASVIRLARI

Abdullayeva Nilufar Nasulloyevna

*Buxoro davlat universiteti Fransuz filologiyasi kafedrası o'qituvchisi
n.n.abdullaeva2019@buxdu.uz*

Bozorova Maftunabegim Qahramon qizi

Buxoro davlat universiteti Xorijiy tillar fakulteti 4-bosqich talabasi

Annotatsiya: *Ushbu maqolada buyuk fransuz yozuvchisi, romonnavis, bir necha asarlar muallifi Marsel Prustning hayoti va ijodiyoti, shuningdek, eng mashhur romani "Yo'qotilgan vaqtni izlab" asarining mohiyati, tabiat tasvirlari, qahramonlarning kayfiyatini ifodalashda tabiatning roli haqida so'z boradi.*

Kalit so'zlar: *falsafa, ijodiyot, romanchilik, Fransuz adabiyoti, xotiralar manbai, vaqt va o'zgaruvchanlik belgisi, san'at va go'zallik manbai.*

Marsel Prust fransuz zamonaviy adabiyotining eng yorqin vakillaridan biri bo'lib, inson ruhiyatini chuqur o'rganishga va tasvirlashga qaratilgan uslubi bilan tanilgan. Adib 1871-yil 10-iyul kuni Fransiyaning Parij shahrida, Sorbonna universiteti tibbiyot fakulteti professori Adrian Prust oilasida dunyoga keldi. Parijning madaniy muhitida o'sgan va yoshligidan san'at, falsafa, musiqa va adabiyotga katta qiziqish bildirgan. Onasi Janna Veyl farzandining aql-zakovatli, o'qimishli bo'lib ulg'ayishida muhim rol o'ynagan. 1882-yilda Marsel Prust Kondorse litseyiga o'qishga kiradi, biroq sog'lig'i tufayli, darslarga muntazam qatnay olmaydi, mashg'ulotlarni, asosan, uyda olishga majbur bo'ladi. 1886-yil yozuvchi o'zining "Quyosh tutilishi" va "Bulutlar" deb nomlangan ilk hikoyalarini yozadi.

Prust ko'p vaqtini yolg'iz o'tkazadi. U sog'lig'i yomonlashgani sababli ijtimoiy hayotdan uzoqlashgan va ko'proq yozuv bilan shug'ullangan. Uning asarlari o'zining hayoti va Parijning yuqori jamiyatiga oid kuzatuvlari bilan boyitilgan. U o'z zamonidagi psixologik va falsafiy masalalarni o'ziga xos tarzda tasvirlagan. Prustning kitoblari XX asr fransuz romanchiligi tanazzulga uchragan bir paytda yaratilgan bo'lib, adabiyot taraqqiyotida keskin o'zgarishlarni belgilab berdi. Yozuvchining ijodi Birinchi jahon urushi va undan keyingi ijtimoiy-siyosiy oqibatlardan og'ir holatga tushib qolgan Fransiya hayotining muhim bosqichida yaratilgan bo'lib, o'sha davr ruhini o'zida to'liq mujassam etgan. Prust insonning ichki dunyosini, xotira va vaqt tushunchalarini o'rganishga alohida e'tibor bergan.

Prustning yetti jildidan iborat "Yo'qotilgan vaqtni izlab" ("À la recherche du temps perdu") asari inson hayoti, xotira va vaqtni o'ziga xos tarzda yoritadi. Asar murakkab tuzilishi va chuqur psixologik tahlillari bilan ajralib turadi. U asarda inson xotirasi va vaqtning shaxs hayotidagi o'rnini o'ziga xos ifodalaydi.

Marsel Prustning "Yo'qotilgan vaqtni izlab" asari 1909-yilda yozila boshlagan va uning birinchi qismi – "Svann tomonda" ("Du côté de chez Swann") 1913-yilda nashr etilgan. Asarning yozilish va nashr etilish jarayoni Prustning hayoti davomida va vafotidan keyin davom etgan.

Marsel Prust 1922-yilda vafot etgan, lekin asarning ba'zi qismlari uning qo'lyozmalaridan foydalanib, vafotidan keyin nashr qilingan. Shu sababli, 1909-1927-yillar oralig'i "Yo'qotilgan vaqtni izlab" asarining yozilish va nashr etilish davri sifatida qaraladi.

Ushbu asar nafaqat fransuz, balki jahon adabiyotining eng yuksak yutuqlaridan biri sifatida tan olinadi. Bu asar Prustni adabiyotda mutlaq yangi darajaga olib chiqdi.

Prustning bu asari adabiyotda "ong oqimi" uslubining yorqin namunasidir. Uning ijodi va asarlari XX asr adabiyotida muhim o'rin tutadi va ko'plab yozuvchilarga ilhom manbai bo'lib xizmat qilgan.

Marsel Prustning "Yo'qotilgan vaqtni izlab" asarida tabiat juda muhim mavzulardan biri hisoblanadi. Prust tabiatni inson hissiyotlari va xotiralari bilan bog'liq holda tasvirlaydi. U tabiatni faqat tashqi muhit sifatida emas, balki inson ruhiy olamining bir qismi sifatida ko'radi.

Prustning tabiat haqidagi qarashlari simvolik va subyektiv xarakterga ega. Adibning asarida tabiat:

Xotiralar manbai: Tabiat hodisalari, masalan, quyosh nuri, dengiz shovqini, gullarning hidi – bular inson ongida bolalik xotiralarini uyg'otadigan vositalar sifatida tasvirlanadi.

Vaqt va o'zgaruvchanlik belgisi: Prust tabiatni inson hayotining o'tkinchiligi bilan bog'laydi. Masalan, mavsumlarning almashinishi yoki gullarning so'lishi inson hayotining o'tkinchi ekanini eslatadi.

San'at va go'zallik manbai: Tabiatni kuzatish va unga mahliyo bo'lish san'at yaratish jarayoni bilan bog'lanadi. Prust ko'pincha rassomlar (masalan, Klod Mone) yoki yozuvchilar tasvirlagan tabiatni tilga oladi.

Tabiat tasvirlari "Yo'qotilgan vaqtni izlab" asarida juda uzun va murakkab bo'lib, asosiy o'rinni egallaydi. Quyida asardagi asosiy tabiat tasvirlariga e'tibor qaratamiz:

Kombray bog'lari va landshaftlari: Romanning bosh qahramoni bolaligida Kombrayda yashaydi va u yerdagi bog'lar, gullar, quyosh nuri uning xotiralari bilan bog'liq. Ayniqsa, guelder-rose (kalina) gullari va ularning hidi qahramonning bolaligini esga soluvchi muhim detallardan biri sifatida takror-takror eslanadi.

Dengiz va Balbek manzaralari: Asarning keyingi qismida qahramon Balbek degan dengiz bo'yidagi shaharchaga tashrif buyuradi. Dengiz Prust uchun erkinlik va go'zallik timsoli bo'lib xizmat qiladi. Dengiz suvi har safar o'zgarib turishi inson xotiralari va hayotining doimiy o'zgaruvchanligini aks ettiradi.

Mavsumlarning almashinishi: Tabiatning mavsumiy o'zgarishlari inson ruhiyatidagi o'zgarishlar bilan parallellik hosil qiladi. Masalan, bahor – umid va

yoshlik, kuz – xotiralar va nostalgiya, qish esa yolg'izlik va o'tkinchi hayot ramzi sifatida tasvirlanadi.

Prustning "Yo'qotilgan vaqtni izlab" asarida tabiat faqat fon yoki tasvir vositasi emas. U insonning his-tuyg'ulari, xotiralari va vaqt tushunchasi bilan uzviy bog'langan. Tabiat manzaralari qahramonning ichki dunyosini aks ettirib, uning o'tmish bilan bog'lanishida muhim rol o'ynaydi.

"Yo'qotilgan vaqtni izlab" asarida har bir bobda muayyan manzaralar batafsil tasvirlanadi. Ushbu manzaralar nafaqat real joy sifatida, balki qahramonlarning xotiralari, his-tuyg'ulari va vaqt o'tishining timsoli sifatida namoyon bo'ladi.

Quyida har bir bob bo'yicha asosiy manzara tasvirlarini ko'rib chiqamiz.

Asarning birinchi bobi "Svann tomonida" ("Du côté de chez Swann") deb nomlanadi.

Kombray qishlog'i va bog' manzaralari. Asarning boshlanishida qahramon bolaligida yashagan Kombray qishlog'ining batafsil tasviri beriladi. Ayniqsa, Boboda joylashgan bog', daraxtlar va gullar tasvirlari hissiy esdaliklar bilan uyg'unlashadi. Xotiraning uyg'onishi: Madlen keyk bilan bog'liq mashhur sahnada qahramon choyga botirilgan keks ta'mini tuygan zahoti butun Kombray xotirasi jonlanadi.

Gilberting bog'i. Parijdagi bog'ning tasviri Svannning qizi Gilbertaga bo'lgan muhabbatining bosqichlarini aks ettiradi.

Asarning ikkinchi bobi "Gulli qizlarning soyasida" ("À l'ombre des jeunes filles en fleurs") deb nomlangan.

Balbek qirg'oqlari va dengiz manzaralari. Balbek qirg'oq shaharchasida qahramon ilk bor dengizni kuzatadi. Uning tasvirida yorug'lik va atmosferaning impressionistik uslubda berilishi seziladi. Qahramonning yosh qizlar bilan uchrashuvi ham aynan dengiz bo'yida ro'y beradi. Dengizning o'zgaruvchanligi ularning go'zalligiga qiyoslanadi.

Asarning uchinchi bobi "Germantes tomonida" ("Le Côté de Guermantes") deb atalgan.

Zamonaviy shahar va aristokratik interyerlar. Bu qismda Parij aristokratiyasining yashash joylari tasvirlanadi. Bal zalining yorqin chiroqlari, hashamatli mebellari va Guermantes sulolasi yashagan joylardagi manzaralar tasviri an'anaviy qishloq va tabiat tasvirlaridan farqli ravishda sovuqroq va rasmiyroq.

Asarning to'rtinchi bobi "Sodom va Gomorra" ("Sodome et Gomorrhe") deb atalgan.

Balbek va Parijning ikki xil muhitining taqqoslanishi. Balbek qirg'oqlarining tasviri tabiiy, erkin va romantik bo'lsa, Parijdagi aristokratik muhit sun'iy va riyokor ko'rinadi. Bu bobda, shuningdek, shahar ko'chalaridagi yashirin munosabatlar, jamiyat ichidagi ziddiyatlar atrof-muhit orqali ifodalanadi.

Asarning beshinchi qismi "Mahbus ayol" ("La Prisonnière") deb ataladi.

Bu qismda qahramonning Albertina bilan Parijdagi xonadonda yashashi tasvirlanadi. Manzaralar tor, yopiq va dim joylar bilan chegaralanadi, bu esa

Albertinaning ruhiy asirligini ifodalaydi. Qahramonning Albertinaga bo'lgan qaramligi va uni kuzatishi atrof-muhit tasvirlari orqali sezilarli bo'ladi.

Kitobning oltinchi qismi "Yo'qotilgan Albertina" ("Albertine disparue") deb ataladi.

Albertina vafot etganidan so'ng, qahramon Balbek va boshqa joylarni eslaydi.

Endi u ilgari go'zal va romantik his qilgan joylarga boshqacha, yo'qotish bilan bog'liq ko'z bilan qaraydi.

Asarning yettinchi bobi "Topilgan vaqt" ("Le Temps retrouvé") deb nomlanadi.

Qahramon xotiralarini yozishga qaror qiladi, shu bilan manzaralar ham o'ziga xos tarzda jonlanadi. Parijning o'zgarishi, eski va yangi joylarning taqqoslanishi orqali vaqt tushunchasi ochib beriladi.

Nihoyat, butun asar davomida tasvirlangan manzaralar bir-biriga bog'lanib, san'at orqali vaqtni abadiylashtirish mumkinligi haqida xulosa qilinadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI:

1. Muhammadjon Xolbekov. "Marsel Prust prozasi". Toshkent, «Sharq yulduzi» jurnali, 2012 yil 2-son.

2. Muhammadjon Xolbekov. "XX asr modern adabiyoti manzaralari. XX asr modernizm prozasining tadrijiy talqini". Toshkent, 2018.

3. Marsel Prust. "Yo'qotilgan vaqtni izlab". Parij, 1913.

4. Абдуллаева, Нилуфар Насуллоевна. "ФИЛОСОФИЯ ПОСЛОВИЦ: ГЛУБИНА МУДРОСТИ В КРАТКИХ ВЫСКАЗЫВАНИЯХ." *Gospodarka i Innowacje*. 42 (2023): 710-714.

5. Абдуллаева, Н. "Пословица как объект филологического исследования." *ЦЕНТР НАУЧНЫХ ПУБЛИКАЦИЙ (buxdu.uz)* 35 (2023): 35.

6. Nasulloyevna, Abdullayeva Nilufar. "Associative Characteristics of the Proverb." *Texas Journal of Philology, Culture and History* 6 (2022): 6-9.

7. Nasulloyevna, Abdullayeva Nilufar. "MAQOLLARDAGI MUSHTARAKLIK XUSUSIYATLARI." *OLIY VA O'RTA MAXSUS TA'LIM VAZIRLIGI FARG'ONA DAVLAT UNIVERSITETI* 356 (2022).

8. Nasulloyevna, Abdullayeva Nilufar. "MAQOLLARDAGI MUSHTARAKLIK XUSUSIYATLARI." *OLIY VA O'RTA MAXSUS TA'LIM VAZIRLIGI FARG'ONA DAVLAT UNIVERSITETI* 356 (2022).